

ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาวะทางเพศ
เหมาะสำหรับการทำงานร่วมกับสถานประกอบการ
ในพื้นที่เพื่อการสื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก

การจัดพื้นที่เรียนรู้ เรื่องเพศในสถานประกอบการ

เรียนเพื่อรู้ ดูแล้วทำได้ ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาวะทางเพศ

พิมพ์ครั้งที่ 1	มีนาคม 2562
จำนวนพิมพ์	500 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัทซัคเซสพับลิเคชั่น จำกัด
คณะทำงาน	ผศ.ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ ปิยภา เมืองแมน ปัทมาพร พูนมีทรัพย์ ชลธยา ทรงรูป อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ นันทยา คาทาสี วรรณภา เวณุอาธร ภษมา สัตยาหุรักษ์ เพชรลัดดา แก้วจีน
บรรณาธิการ	มูลนิธิสร้างสุขภาวะ (สคส.)
รูปเล่ม	
จัดพิมพ์โดย	

คำนำ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ดำเนินงานโดยมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งให้ทุกคนมีวิถีทางเพศที่เป็นสุขและปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และใช้การทำงานแบบมีส่วนร่วมและลงมือทำได้จริงของทุกคน จนสามารถสร้างพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศจำนวน 12 พื้นที่ ใน 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน มหาสารคาม กาฬสินธุ์ นครราชสีมา และสงขลา จนเกิดเป็นหนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ทั้ง 12 เรื่องเป็นการขับเคลื่อนงานสุขภาวะทางเพศในชุมชนที่แตกต่างกัน ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่สำคัญ ทั้ง 12 พื้นที่นี้ ทีมทำงานผ่านการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับฐานคิดมุมมอง "เรื่องเพศเชิงบวก" มาแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นลำดับแรกของการทำงานในการสร้างให้เกิด "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" โดยการมีส่วนร่วมของคนในระดับต่างๆ ตามแบบ "โมเดลเชิงนิเวศวิทยา"

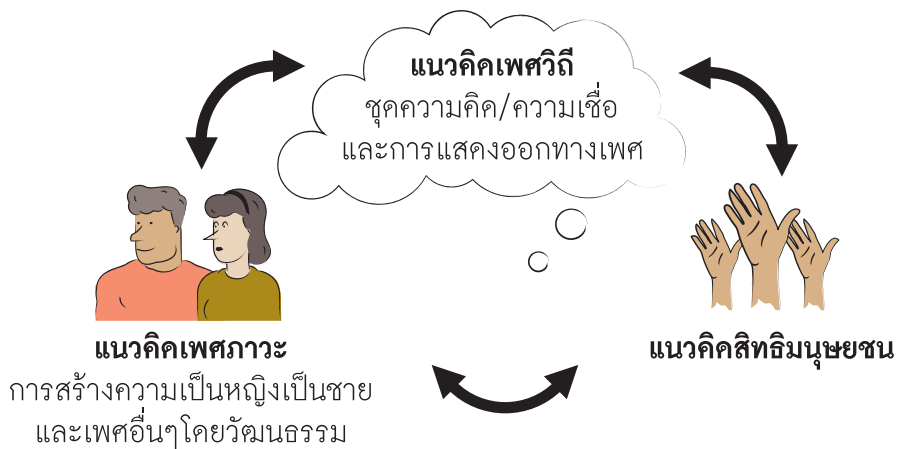
ท้ายนี้ ผู้จัดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้" จะเป็นประโยชน์และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศได้ไม่มากนักน้อย

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

ความสำคัญของแนวคิด “เรื่องเพศเชิงบวก”

เพื่อให้เกิด "ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ" คนทำงานควรมีความเข้าใจตรงกันถึงการสื่อสาร "เรื่องเพศเชิงบวก" ว่า

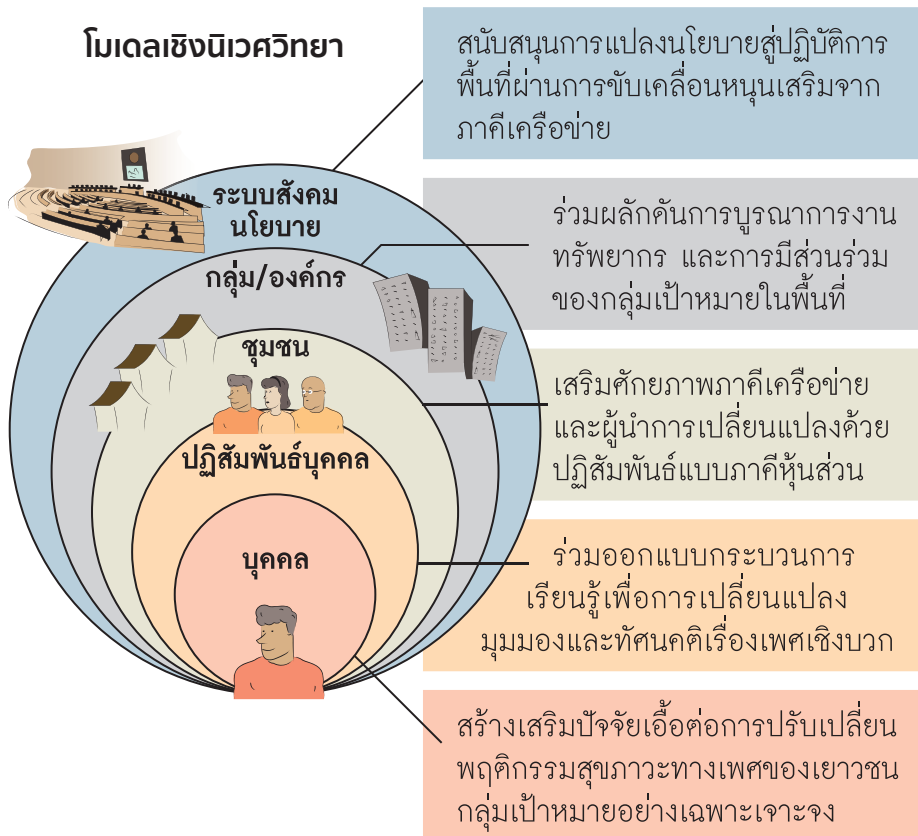
- เรื่องเพศ ไม่ใช่แค่เรื่องเพศสัมพันธ์ แต่ยังมีมิติด้านสุขภาพ ทัศนคติ รวมถึงทักษะการใช้ชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย
- เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องของคนในครอบครัว แต่เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมรอบให้เป็นสังคมที่ทุกคนมีชีวิตเป็นสุขและปลอดภัย
- การพูดคุยเรื่องเพศ ใช้การชี้ให้เห็นประโยชน์ ไม่ใช่การบังคับข่มขู่ซึ่งอาจนำไปสู่การทำลายต่อต้าน
- ผู้ที่ประสบปัญหาไม่ใช่ "ตัวปัญหา" แต่คือคนที่ "กำลังเผชิญปัญหา"

รู้จัก เข้าใจโมเดลเชิงนิเวศวิทยา กับการสร้าง “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

โมเดลเชิงนิเวศวิทยา เป็นโมเดลที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ด้วยการจัดระบบตั้งแต่ระบบสังคมจนถึงระดับบุคคลให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองและมีทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ

ในการทำงานสร้าง “ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ” จำเป็นต้องทำงานกับคนทุกภาคส่วนทั้งระบบที่อยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิด “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ในทุกระดับ

“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” เพื่อนร่วมทางคนสำคัญ ในการสร้าง “ชุมชนต้นแบบ”

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เหมือน “นักจัดการเชิงกลยุทธ์” ทำหน้าที่ประสานบริหารจัดการภาคีเครือข่าย ออกแบบกิจกรรม กระบวนการทำงานให้เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย ขับเคลื่อนและผลักดันแผนปฏิบัติการ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับภาคีหุ้นส่วน 3 ระดับ คือ

1. **ภาคียุทธศาสตร์** คือ ผู้กำหนดนโยบาย สนับสนุน เอื้อทรัพยากรคนงบประมาณให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงบอกต่อการทำงานให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพื่อขยายผลการทำงานให้กว้างขวางขึ้น
2. **ภาคีสันับสนุน** คือ ผู้สนับสนุนทรัพยากรด้านคน วิชาการ เปิดพื้นที่อนุมัติให้มีการดำเนินงานในชุมชนได้ รวมถึงเป็นคนในชุมชนยอมรับนับถือ
3. **ภาคีปฏิบัติการ** คือ ผู้จัดบริการให้ความช่วยเหลือเยาวชนทุกด้าน สามารถเข้าถึงเยาวชน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคิพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

คุณสมบัติที่จำเป็นของ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

มีความรู้รอบค่าน
เรื่องเพศ

มีทักษะคิดวิเคราะห์รากเหง้า
เชิงวัฒนธรรมและเชิงโครงสร้าง
ทางสังคม ซึ่งเป็นเป็นปัญหา
ท้องวยรุ่น

มีทัศนคติเรื่องเพศ
เชิงบวก

มีทักษะการทำงาน
กับภาคีอย่างมีส่วนร่วม

มีทักษะสื่อสารเชิงบวก

มีทักษะออกแบบกระบวนการ
เรียนรู้เพื่อสร้างการ
เปลี่ยนแปลง

“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” สร้างได้ด้วยวัฒนธรรมการทำงาน 7 ด้าน

1. กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม มีเป้าหมายตรงกัน มีความเข้าใจหลักการแนวทาง และกระบวนการทำงานให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน

2. เปิดโอกาสและกระตุ้นให้พัฒนานวัตกรรม
โดยดึงศักยภาพคนทำงานให้ได้ทดลองอย่างอิสระ เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้มาสู่การพัฒนางานได้อย่างเต็มที่

3. เข้าใจเรื่องเพศเชิงบวก
ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์จากการจำลองสถานการณ์ในสังคม

4. เสริมทักษะและเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ สนับสนุนให้เข้าร่วมการอบรมเพื่อขยายมุมมองและทักษะในการทำงาน และให้โอกาสได้ร่วมประชุมระดับชาติและนานาชาติ

5. จัดเวทีแลกเปลี่ยนแบบเสริมพลังใจ
โดยใช้เวทีถกตอบทเรียนเป็นระยะ ให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย เติบโตประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ภาคีได้เรียนรู้ และมีแนวทางปรับปรุงการทำงาน

6. ใช้การเชื่อมโยงกับภาคีที่หลากหลาย ผ่านการนำเสนอผลงานในเวทีประชุมต่างๆ เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กับคนจากต่างพื้นที่

3 กลยุทธ์สำคัญ สำหรับ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

- การจัดการกลไกภาคี
- การจัดบริการที่หลากหลาย
- การพัฒนาทักษะ

การจัดพื้นที่เรียนรู้เรื่องเพศในสถานประกอบการ โครงการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ต้องไม่พร้อม ความพร้อมทางเพศ ในสถานประกอบการ โดยมูลนิธิรักไทย

พื้นที่โครงการ : ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ตำบลเลื่อมเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กลยุทธ์หลักที่ใช้ : กลไกประสานส่งต่อบริการสุขภาพและสวัสดิการพนักงาน, จุดบริการ
ที่พนักงานอย่างหลากหลาย, แคนนำ HR นักสื่อสารสุขภาพทางเพศ

มูลนิธิรักไทย เป็นองค์กรที่มีประสบการณ์การทำงานด้านการป้องกัน
แก้ไขปัญหาเอดส์ในพื้นที่ภาคเหนือมาอย่างยาวนาน ได้ดำเนินงานเรื่องสุขภาวะ
ทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาท้องไม่พร้อม และ
ความพร้อมทางเพศ ในสถานประกอบการ 2 ตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
โดยพบว่า มีช่องว่าง ข้อจำกัด ในการคุ้มครองผู้เผชิญปัญหาท้องไม่พร้อม และ
ความพร้อมทางเพศ ด้วยสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ปิดและมีความเฉพาะตามขนาดของ
สถานประกอบการที่มุ่งเน้นการผลิตเป็นสำคัญนั้น ทำให้การเข้าถึงข้อมูลด้านอนามัย
การเจริญพันธุ์ ความพร้อมทางเพศ มีข้อจำกัด ในขณะที่สถานการณ์กลุ่มเป้าหมาย
เป็นผู้หญิง 90% การเข้าถึงสถานประกอบการโดยส่วนใหญ่ เป็นหน่วยงานด้าน
กระทรวงแรงงานเป็นหลัก ในขณะที่หน่วยงานอื่นยังมีความยากลำบากในการเข้าถึง
ภาครัฐและภาคประชาสังคมโดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองสวัสดิการแรงงานใน
เรื่องสุขภาวะทางเพศ อนามัยการเจริญพันธุ์มากนัก โครงการฯ จึงได้เลือกสถาน
ประกอบการในบริบทของสถานประกอบการแตกต่างกันมีทั้งสถานประกอบการ
ขนาดเล็กที่มีพนักงานไม่ถึง 100 คน ไปจนถึงสถานประกอบการขนาดใหญ่ที่มี
พนักงานมากถึง 3,000 คน

แนวทางการเสริมสร้างกลไก การทำงานร่วมกับสถานประกอบการ

1. ประเมินสถานการณ์ความรุนแรงทางเพศ และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นร่วมกับสถานประกอบการ โดยนำเสนอข้อมูลที่มาจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขในพื้นที่

2. ประเมินต้นทุนศักยภาพสถานประกอบการต่อการพัฒนาศูนย์ระบบบริการแหล่งบริการ ด้านสุขภาวะทางเพศในสถานประกอบการ การเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกัน การคุมกำเนิด ข้อมูลข่าวสาร การได้รับการส่งต่อบริการ

3. มองหาช่องทางเพื่อพัฒนาให้เกิดระบบบริการภายในสถานประกอบการที่เชื่อมต่อกับเครือข่ายหน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองท้องถิ่นในเรื่องการสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกัน การคุมกำเนิด และการส่งต่อ

4. การนำเสนอแผนการดำเนินงาน ต้องทำแบบบูรณาการงบประมาณและเนื้อหา เพื่อให้ผู้บริหารของสถานประกอบการสามารถทำงานร่วมกับโรงพยาบาล แรงงานจังหวัด และประกันสังคม เช่น การออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในสถานประกอบการ

บทบาทของภาคีเครือข่าย ในการทำงานร่วมกับสถานประกอบการ

ภาคียุทธศาสตร์

สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ปฏิบัติการผ่านแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามนโยบาย และ พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

- คณะกรรมการป้องกันและการแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดลำพูน

- คณะอนุกรรมการลดความรุนแรงในครอบครัว

- บ้านพักเด็กและครอบครัว

- อัยการจังหวัด
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
สวท.

- สำนักงานแรงงานจังหวัด
สำนักงานประกันสังคมจังหวัด

ภาคีสับสนุน

ผู้บริหารในสถานประกอบการ

- ให้ความร่วมมือและอนุญาตให้มีการดำเนินกิจกรรมในสถานประกอบการ และจัดให้มีการทำแผนปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพเป็นประจำทุกปี
- เครือข่ายฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ
เครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน ชมรมวิทยุในสถานประกอบการ

หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- สนับสนุนการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศในสถานประกอบการที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

ภาคปฏิบัติการ

แกนนำฝ่ายบุคคล ฝ่ายผลิต เจ้าหน้าที่ส่งเสริมความปลอดภัย เจ้าหน้าที่พยาบาล

- มีเครือข่ายการทำงานนอกสถานประกอบการ (เช่น เป็นกรรมการ ชมรมเครือข่ายแรงงาน ชมรมทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ ชมรมวิทยุแรงงาน)
- มีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดบริการที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
- ออกแบบกิจกรรมสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในการทำงาน เช่น โหมบาย กิจกรรมกลุ่ม ตรวจสุขภาพ
- ปรับจัดกิจกรรมและบริการสุขภาพในสถานประกอบการให้ยืดหยุ่นตามสถานการณ์เรื่องเพศ การบริหารจัดการระบบงาน และช่วงวัยของแรงงานในสถานประกอบการ
- ประสานงานและส่งต่อเมื่อพบแรงงานมีปัญหาสุขภาพะทางเพศกับกลไกกรรมการจังหวัด

มูลนิธิรักไทย

- พัฒนาศักยภาพแกนนำในสถานประกอบการให้มีความรู้เรื่องสุขภาพะทางเพศ
- เป็นพี่เลี้ยงทีมทำงานในสถานประกอบการ การจัดกระบวนการ การออกแบบกิจกรรม การสร้างสื่อเครื่องมือการทำงาน การถอดบทเรียนการทำงาน การประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา
- ประสานงานกับผู้บริหารสถานประกอบการเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัด
- รวบรวมฐานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อถอดกระบวนการทำงาน

ข้อควรคำนึงในการทำงานร่วมกับแกนนำ HR ในสถานประกอบการ

1. จัดประชุมร่วมกันก่อนเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดการทำงานเรื่องเพศเชิงบวก

2. ร่วมกันออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้พนักงานแกนนำ และการสนับสนุนให้เกิดโปรแกรมด้านสุขภาวะโดยคำนึงถึงสิทธิของพนักงาน

3. สนับสนุนให้เกิดการทำงานเชิงรุกร่วมกับเครือข่ายนอกสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ เพื่อการขอรับคำปรึกษา

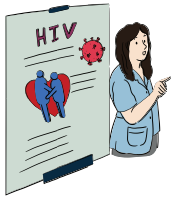

4. พัฒนาให้แกนนำมีศักยภาพในการนำเสนอผลการทำงานต่อนายจ้าง และต่อหน่วยงานระดับจังหวัด

5. การทำงานกับผู้บริหารองค์กร สถานประกอบการ ให้เห็นความสำคัญ และมีส่วนร่วม

6. การเสนอภาพการทำงานในสถานประกอบการ ให้ภาครัฐเห็นความสำคัญ

เคล็ดลับการจัดกิจกรรม ในสถานประกอบการ

- การวางแผนงานกิจกรรม ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก
- การใช้เวลาทำกิจกรรมต้องกระชับและคำนึงถึงความสนุกประกอบการให้ความรู้
- ความรู้ในเรื่องเพศที่จำเป็นสำหรับพนักงาน คือ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอชไอวี ท้องไม่พร้อม มะเร็งปากมดลูก ความรุนแรงในครอบครัว และช่องทางการขอรับคำปรึกษารับการช่วยเหลือ
- การจัดทำความรู้ข้อมูลข่าวสาร ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการอ่าน ขนาดตัวหนังสือต้องใหญ่ มีรูปภาพดึงดูดใจ และควรเพิ่มเรื่องการถามปัญหาและรางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ
- การเผยแพร่ความรู้ผ่านเสียงตามสาย ควรมัลติมีเดียที่น่าสนใจ เปิดเพลงสลับคั่นบรรยากาศ
- การออกแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของพนักงาน เช่น Mobie กลุ่มย่อย นิทรรศการวันสำคัญ
- ออกแบบช่องทางให้พนักงานมีทางเลือกหลากหลายในการขอรับคำปรึกษาได้อย่างสะดวกใจ
- การทำงานกับผู้บริหารสถานประกอบการยกระดับแกนนำที่ร่วมดำเนินโครงการให้ได้รับการยอมรับ และเสริมภาพลักษณ์องค์กร สถานประกอบการ เช่น การเสนอบทเรียนในบางโอกาส การเสนอชื่อเป็นตัวแทนจังหวัดเป็นกรรมการตาม พรบ.

“

การปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เกิดการสื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก
ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงควรทำงานร่วมกับสถานประกอบการ
อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้าใจ
คุ้นเคยในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กันเองระหว่างพนักงาน
หน่วยงานหลัก กระทรวงแรงงานฯ ยังใหม่กับการทำงานภายใต้
พรบ.ท้องในวัยรุ่น จึงมีความจำเป็นในการทำงาน
เชิงระดับกลไกให้เห็นความสำคัญ

”

— บทเรียนการทำงาน —

หน่วยงานในพื้นที่ :

มูลนิธิรักไทย สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

นิภา ชมภูป่า

113/9 หมู่ 4 ถนนเชียงใหม่-ลำปาง

ต.ท่าศาลา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000

โทรศัพท์มือถือ : 089-8519-143

หน่วยงานหนุนเสริมพื้นที่ :

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

86/58 โครงการวิชั่นสมาร์ทซิตี้ ถนนนครินทร์

ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ : 02 525 4922-23

โทรสาร : 02 525 4938

หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ถอดสูตรความสำเร็จการทำงาน

ของพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศ ประกอบด้วย

1. เยาวชนรุ่นใหม่ นักสื่อสารเรื่องเพศ (เชียงใหม่)
2. อสม.นักสื่อสารสุขภาวะทางเพศแห่งชุมชนชาติพันธุ์ (เชียงใหม่)
3. แนวทางการทำงานกลไกตำบลสุขภาวะทางเพศ (เชียงใหม่)
4. บริการที่เป็นมิตรแบบเสริมพลังแม่วัยรุ่น (เชียงใหม่)
5. กศน.พูดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย (เชียงใหม่)
6. สร้างนักวิจัยชุมชน ร่วมแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม (แม่ฮ่องสอน)
7. พื้นที่เรียนรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศในสถานประกอบการ (ลำพูน)
8. กลไกเฝ้าระวังตามธรรมชาติในชุมชน (พะเยา)
9. พัฒนา อสม.สู่การเป็นนักจัดการสุขภาวะทางเพศ (มหาสารคาม)
10. การออกแบบสื่อเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก (นครราชสีมา)
11. กลไกประสานแหล่งเรียนรู้และระบบส่งต่อในชุมชน (กาฬสินธุ์)
12. โรงเรียนประณตต้นแบบสุขภาวะทางเพศ (สงขลา)

